pirmą intervenciją kasant pasiektas kapo duobės dugnas ir individo 2 palaikai. Tuo metu apardyta viršutinė skeleto dalis: galva, pečių ir krūtinės sritis. Galbūt paimti vertingesni ekipuotės ar asmeniniai kario daiktai, jei toks buvo ieškotojų tikslas. Užkasant duobę, į ją su gruntu suversti iš pirminės vietos išjudinti individo 2 kaulai. Antrą kartą kasta lygiai toje pačioje vietoje. Suformuota negili, iki 50 cm gylio duobė, kurioje užkasta kaukolė, greičiausiai priklausanti anksčiau apardytiems individo 2 palaikams. Ant kaukolės pastebėti rausvų ir balsvų dažų sluoksniai, vietomis nusilupę. Po kaukole buvo išlikę balsvo kilpinio audinio liekanų. Taigi, greičiausiai pirmą kartą dalinai perkasus kapą, be kitų galimų daiktų, paimta ir kaukolė, kuri vėliau grąžinta į vietą.

Palaikai bus perlaidojami Vilniaus Vingio parko karių kapinėse. Kapuose aptiktos negausios ir prastai išlikusios aprangos liekanos bus perlaidotos kartu su palaikais. Identifikacinis žetonas ir metalinis kryželis bus perduoti VDK.

The German Military Grave Site in Dainiškės

In 2017, the exhumation of the Second World War burial site of two German soldiers was conducted near Dainiškės village (Šalčininkai District, South Lithuania). A 10.8 m^2 trench was excavated and the remains of the two soldiers removed. They had died in 1944 after being surprised by NKVD soldiers. The inhabitants had buried them and marked the burial site with an iron cross.

The remains were discovered right by the cross (Fig. 1). The soldiers had been buried at a depth of 90 cm in a 9 x 1.25 m pit (Fig. 1). A few uniform remnants were encountered. A metal cross and half a military identification tag were found near individual 2. From this, it was possible to determine that at least one of the soldiers belonged to a motorised infantry unit. Four gunshot injuries from the rear were recorded on the bones of individual 1 (Fig. 3) and three on the bones of individual 2. Individual 1 had probably been shot in the head, while one of the injuries of individual 2 was in the area of the left pelvis. The locations and direction of the recorded injuries could correlate with the information supplied by the inhabitants about the circumstances of the soldiers' deaths.

The gravesite had been later disturbed through the digging up of the upper part of the skeleton of individual 2. The exhumed remains will be reburied in Vingis Park Military Cemetery in Vilnius.

Diana Antropikaitė,
Neringa Dargytė

II Pasaulinio karo vokiečių karių kapinės Mažeikių rajone 2016 m.

2016 m. VDK užsakymu Mažeikių rajone buvo tęsiami II Pasaulinio karo vokiečių karių ekshumavimo darbai. Darbai vykdyti Viekšnių miestelio senosiose kapinėse ir Mažeikių miesto parke.

Vietinių gyventojų bei 2015 m tyrimų duomenimis, **Viekšnių** senųjų kapinių teritorijoje 1944 m. buvo palaidoti vokiečių kariai, mirę Viekšnių karo ligoninėje bei žuvę mūšio vietose. Miestelio gyventojai prisimena, kaip mirusiuosius į kapines atveždavę su tankete ir laidodavę. Karo ligoninė buvusi Birutės gatvėje, prie čia veikusios pradinės mokyklos. Išlikusios kelios karių palaidojimo vietos fotografijos, kuriose matomos buvusios bent jau dvi kapų eilės.

Vokiečių karių kapų vieta sunaikinta 1949 m. Tuo metu buvo išardyta akmeninė kapinių tvoros dalis tarp vartų ir šlaito ir palaidojimo vieta sulyginta traktoriais.

2015 m. tyrimų metu nustatyta vienos kapų eilės vieta (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 484–486). Joje aptikta 15 karių kapų (kapai 1–16). Vienas karys (kapas 10) buvo palaidotas nuošaliau nuo šios eilės. Kapo orientacija ir atstumas nuo bendros palaidojimo vietos leidžia manyti, kad jį galėjo palaidoti vietiniai gyventojai, anksčiau ar vėliau, nei suformuotos karių kapinės.

2016 m. tęsiant tyrimus ištirtos dar 3 perkasos, iš viso apie 58,2 m^2. Ekshumavimo darbai baigti pirmojoje kapų eilėje, nustatyta antros kapų eilės vieta. Tarp kapų eilių buvo 1,3–1,8 m atstumai, tarp kapų vienoje eilėje – 0,4–1 m. 2015 m. pirmoje eilėje ekshumuota 15 kapų, 2016 m. atidengta viena žvalgomoji perkasa ir aptikti dar 3 palaidojimai. Antros eilės vietoje tirtos dvi perkasos ir ekshumuota 17 individų. Iš viso 2016 m. iškelta 20 karių palaikų (kapai 17–36). Keliose vietose palaikus iškelti trukdė antkapiniai paminklai.

Po velėna ir dirvožemiu 20–60 cm gylyje fiksuotas įžemis (žvyras). Kai kur virš jo dar buvo 5–30 cm storio gelsvo smėlio sluoksnis, galbūt suformuotas pokariu naikinant vokiečių karių kapines. 30–60 cm gylyje išryškėjo kapų duobių kontūrai. Patys kapai aptikti 0,7–1,2 m gylyje nuo esamo paviršiaus. Mirusieji laidoti be karstų, galvomis orientuoti į P. Tik vienas karys (kapas 29) buvęs lentiniame karste. Viename kape (kapas 26) aptikta 45x45x20 cm dydžio dėžė su apdegusiais skeleto kaulais.

Dauguma mirusiųjų laidota su uniformomis, avalyne, karine ekipuote. Jie greičiausiai į kapines gabenti tiesiai iš mūšio vietų. Tokie palaikai guldyti į kapo duobes netaisant rankų ar kojų padėties. Dalis mirusiųjų atvežta iš karo ligoninės. Tokie palaikai gulėjo tvarkingai, su minimaliu radinių kiekiu, be avalynės, kartais su gydymo žymėmis.

1 pav. Medalionas su grandinėle iš kapo 19. U. Bandzevičiaus nuotr.

Fig. 1. The medallion and chain from burial 19.

0 2 cm

2 pav. Prie palaikų 20 aptiktas butelis su dokumentų liekanomis viduje. N. Dargytės nuotr.

Fig. 2. The bottle containing document remnants that was discovered along with remains 20.

Iš 20 palaidotų karių 16 buvo su identifikaciniais žetonais. 15 žetonų buvo perlaužti pusiau, vienas sveikas. Kai kurie žuvusieji palaidoti su asmeniniais daiktais. Prie palaikų rasta kišeninių sulankstomų peiliukų, veidrodėlių, šukų, šaukštas su šakute, medalionas (1 pav.). 4 kapuose (kapai 20, 24, 25, 26) prie palaikų

3 pav. Užrašas ant dokumento butelyje iš kapo 26. S. Sprindžio nuotr.

Fig. 3. The inscription on the document in the bottle from burial 26.

4 pav. Sutrupintos dešinės kojos įtvaro liekanos iš kapo 34. N. Dargytės nuotr.

Fig. 4. The remnants of a bandage on the shattered right leg in burial 34.

aptikta stiklinių butelių. Dviejuose gerai užkimštuose ar užplombuotuose buteliuose išliko į ritinėlį suvynioti dokumentai (2, 3 pav.).

Aptikti palaikai yra 20–45 m. amžiaus vyrų, tik du individai buvo 18–20 ir 45–50 m. amžiaus. Daugiausia identifikuota Šmorlio mazgų, artritinių, degeneracinių stuburo pakitimų ir kitų su dideliu fiziniu krūviu susijusių požymių. Fiksuotos anatominės variacijos – *spina bifida*, *spina bifida occulta, rhomboid fossa* ir krūtinkaulio anga, aptiktas osteomos atvejis.

Aptikta ir su tiesioginiais karo veiksmais susijusių sužeidimų. Dviem individams nustatyti sugiję lūžiai. Užfiksuoti du amputacijos atvejai. Identifikuoti 4 skeveldrų padaryti sužeidimai. Net 7 iš palaidotų karių palaikai buvo su nesugijusiais perimortaliniais lūžiais (keli iš jų su nesėkmingo gydymo žymėmis). Vieno individo lūžusi dešinė koja ir ranka sutvirtinti geležiniais įtvarais (4 pav.). Individo 27 juosmens srityje rasta medicininė žarnelė. Nustatytas šautinės ir durtinės žaizdos atvejis bei slankstelių kompresiniai lūžiai.

2016 m. **Mažeikių** miesto parke baigti II Pasaulinio karo vokiečių karių kapinių tyrimai ekshumuojant palaikus, pradėti 2015 m. Tada ištyrus bendrą 470 m^2 plotą, aptiktos 6 kapų eilės su 17 kapų kiekvienoje. Iš 102 palaikų ekshumuoti 97 mirusieji. Kapinės užėmė maždaug 23x23 m dydžio plotą. Nustatyta, kad mirusieji laidoti 0,9–1,2 m gylyje nuo esamo paviršiaus, galvomis orientuoti į PR. Atstumai tarp kapų eilių buvo 1,7–2,5 m, tarp kapų vienoje eilėje – 0,3–0,9 m. Dauguma karių (68 kapai) palaidoti mediniuose, į galvūgalį platėjančiuose karstuose (*ATL 2015 metai*s, 2016, p. 479–483).

2016 m. pašalinus beržus, augusius virš kapų, buvo ekshumuoti 5 kapinėse likę vokiečių karių palaikai (5 pav.). Tam ištirtos dvi bendro 56,7 m^2 ploto perkasos. Mirusieji laidoti 1,1–

1,3 m gylyje nuo esamo paviršiaus, galvomis orientuoti į R (6 pav.). Atstumai tarp kapų vienoje eilėje siekė 0,3–0,6 m. Pagal palaidojimą galima išskirti dvi grupes. Vieni mirusieji (kapai 98–99) palaidoti be karstų, kniūbsti, kiti palaikai (kapai 100–102) laidoti aukštielninki, lentiniuose karstuose platėjančiu galvūgaliu. Prie palaikų aptikta aprangos liekanų: uniformos sagų, aulinių batų, aprangos medžiagos liekanų, diržo sagtis, odinių dirželių. Taip pat rasta medicininių reikmenų – drenažinių guminių vamzdelių bei dirželių. Šalia vieno palaidojimo aptiktas identifikacinis žetonas.

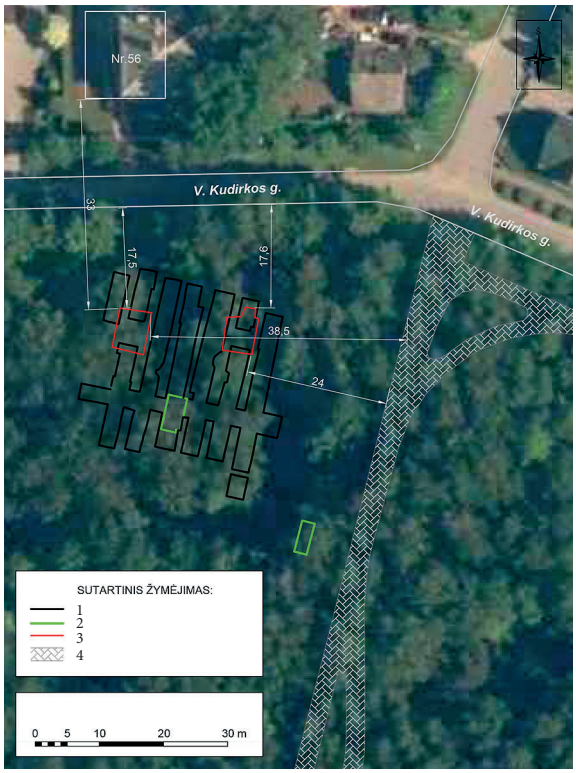

5 pav. Kapinių Mažeikių miesto parke situacijos planas: 1 – 2015 m. tirtos vietos; 2 – 2016 m. tirtos vietos; 3 – pėsčiųjų takas; 4 – medis. D. Antropikaitės brėž.

Fig. 5. Situation plan of the burial site in the Mažeikiai city park: 1 – areas excavated in 2015; 2 – areas excavated in 2016; 3 – foot path; 4 – tree.

6 pav. Perkasoje 2 išryškėję kapų duobių kontūrai. N. Dargytės nuotr.

Fig. 6. The grave pit contours visible in trench 2.

Keli mirusieji buvo su dantų taisymo žymėmis: daliniu protezu su apkabėlėmis, su balto metalo dantimi. Vieno mirusiojo (kapas 100) lūžusi dešinė koja, taip pat identifikuota kairiosios rankos amputacija (kapas 102). Prie ilgųjų kaulų aptikti medicininiai drenažiniai vamzdeliai gali liudyti atliktas amputacijas ar kitas medicinines intervencijas. Griaučiai prastai išlikę – galbūt tam įtakos turėjo nepalankios dirvožemio sąlygos (didelė drėgmė).

Tiriant aptikti palaikai bus perlaidoti vokiečių karių kapinėse Klaipėdoje. Kapuose rastos prastai išlikusios aprangos ir ekipuotės liekanos bus perlaidotos kartu su palaikais, geresnės būklės daiktai perduoti MM. Tapatybės nustatymui svarbūs identifikaciniai žetonai ir daiktai, buteliai su dokumentais bei simbolinės reikšmės kario palikuonims galintys turėti asmeniniai daiktai perduoti VDK.

The Second World War German Military Gravesites in Mažeikiai District in 2016

In 2016, an investigation of Second World War German military graves were conducted in old cemeteries in the town of Viekšniai and in a park in the city of Mažeikiai (Both locations are in Mažeikiai District (Northwest Lithuania)) and the remains were exhumed. All of the exhumed remains will be reburied in military cemeteries in Klaipėda.

A total of 58.2 m^2 was excavated in Viekšniai and the graves of 20 soldiers, their heads to the S, were discovered at a depth of 0.7–1.2 m. All (but one) (who were mostly 20–45 year-old males) had been interred without a coffin. A 45 x 45 x 20 cm box with burnt human bones was discovered in one grave. Fragments of uniforms, footwear, and gear as well as personal items (Fig. 1) and in four graves, glass bottles for keeping documents (Figs. 2, 3) were found near the remains. 16 of the 20 buried soldiers had identification tags. Signs of injuries, fractures, amputations, and treatment were identified (Fig. 4).

A 56.7 m^2 area was excavated in a Mažeikiai city park after the trees growing over the graves had been removed (Fig. 5). The remains of five German soldiers were exhumed (Fig. 6). The dead had been buried at a depth of 1.1–1.3 m with their heads to the E. Two had been interred prone without a coffin, three supine in plank coffins that widened at the head. An identification tag and the remains of clothing: uniform buttons, jackboots, cloth, a belt buckle, and leather belts were found near the remains. Medical gear: rubber drainage tubes and straps were likewise recovered. Several of the dead had signs of dental work: a removable partial denture and a white metal tooth. One had a fracture of the right leg, another an amputated left arm.

Ingrida Čičiurkaitė

Vokiečių karių palaidojimai Paibutiškio ir Pašekščio kaimuose

2017 m. vykdyti II Pasaulinio karo laikų vokiečių karių palaikų ekshumavimo darbai Labanoro seniūnijoje (Švenčionių r.). Netoli Paibutiškio ir Pašekščio kaimų ištirtos dvi 10,5 m^2 dydžio perkasos, iš viso 21 m^2 plotas. Atidengti ir ekshumuoti dviejų II Pasaulinio karo vokiečių karių palaikai. Įžemis – geltonas smėlis tyrinėtose vietose aptiktas 15–20 cm gylyje.

Vokiečių pėstininko Armino Scheiderbauerio dienoraščiuose minima, kad vokiečių daliniai, traukdamiesi į vakarus, Labanoro apylin-